

Magyar Hírlap, 04/03/18

Hegyi Gyula: Passió az előítéletek ellen

Bár hosszú évekig voltam e lap filmkritikusa, Mel Gibson A passió című filmjének művészi bírálatát mai utódaimra bízom. Ez az írás kizárólag arról szól, hogy A passió bemutatása és várható közönségsikere segíti vagy nehezíti Magyarországon a keresztények, a zsidók és a vallásilag közömbös emberek megértését.

Amerikában a filmet – hosszú hónapokkal, sőt évekkel elkészülte előtt – különböző zsidó szervezetek antiszemita hírbe hozták. Nem szeretnék állást foglalni az amerikai társadalom belső vallási és politikai vitáiban. Az Egyesült Államok hétköznapi valósága oly mértékben különbözik a magyar helyzettől, hogy minden párhuzam zsákutcába vinne. Csak egyetlen példát említve, Amerikában a radikális jobboldal szélsőségesen Izrael-párti, és bibliai alapon támogatná Nagy-Izrael megteremtését.

Meggyőződésem szerint A passió Magyarországon nem kelthet antiszemita érzelmeket, és súlyos hiba lenne, ha néhány ügyetlen nyilatkozattal odaajándékoznánk ezt a felkavaró és sokakat megindító alkotást a rasszista szélsőjobboldalnak. Mel Gibson, a minimális dramaturgiai változtatásokat leszámítva, a négy Evangéliumból kiolvasható passiótörténet dolgozza fel nagy teológiai és történelmi hűséggel. Amit elénk állít, az a keresztény egyházak érvényes tanítása Jézus utolsó napjairól. A keresztény hit alapértékeinek bemutatása nem sértheti mások vallási vagy nemzeti érzékenységét. Természetesen nekünk, keresztényeknek is tudomásul kell vennünk, hogy mások Jézus szenvedéstörténetében is csak egy e világi ember drámáját látják.

A mai Magyarországon már csak azért sem kelthet antiszemita érzelmeket A passió, mert a rasszista magyar szélsőjobboldal félelmetes tudatlanságában Jézus zsidó voltát is kétségbe vonja. A szélsőjobboldali sajtó kórusa szerint Jézus nem volt zsidó, Mária pedig egyenesen valamiféle ősmagyar hercegnő lett volna. Ezzel a széles körben terjedő ostobasággal szemben nagyon fontos, hogy Mel Gibson filmje a korabeli zsidó hétköznapiakba ágyazza be a passiót. Főszereplőjét nem Jézusként, hanem kizárólag Jósueként említik a filmben, Péter neve pedig fonetikusán Kefának hangzik. Egymás között a héberhez közel álló arámi nyelvet beszélnek. A film a történelmi valóságnak megfelelően zsidó vallási reformerek kicsiny, összetartó közösségeként eleveníti meg Jézus híveit. A zsidó vallás tanításából és szokásaiból bontják ki a maguk igazságát, amely csak jóval később válik el a zsidóságtól. Mária hangsúlyozottan egy fiáért aggódó, egyszerű zsidó asszonyként jelenik meg a vásznon.

A film mélyen nézői tudatába égeti, hogy az első tanítványok is kivétel nélkül vallásos zsidó emberek voltak. Sőt a film az evangéliumi történetet árnyalva azt sugallja, hogy a külvárosban élő szegény zsidók inkább rokonszenveztek Jézussal, mint a gazdag főpapokkal. A magyar antiszemitizmus ostoba mítoszaival szemben a keresztény hit az ószövetségi zsidó tanításból ered, s a kettőt éppen Jézus személye kapcsolja össze. De minden teológiai igazságon túl elég egy szereposztásbeli adatot megemlíteni annak igazolására, hogy ez a film Magyarországon aligha szolgálhatja az antiszemiták ügyét. Mária szerepét Mel Gibson rendező Maia Morgenstern román színésznőre, a bukaresti Állami Zsidó Színház egykori csillagára osztotta.

Ahol Mel Gibson dramaturgiai szükségszerűségéből apró történetekkel és gesztusokkal dúsít az evangéliumi történeten, ott mindig arról van szó, hogy a zsidók és a rómaiak között egyaránt akadnak jó szándékú, tisztességes emberek, akik ösztönösen is meghallják az igazság hangját. Vagy csak szolidárisak az iszonyatosan megkínzott emberrel, akinek a szenvedését közvetlen közletről látják. Az érzelmesség határán egyensúlyozó, villanásnyi jelenetek azt sugallják, hogy senkivel szemben sem szabad előítélettel lennünk, a legváratlanabb pillanatban bárkiben megcsillanhat a részvét és a humánus.

A húsvét előtti hetekben bemutatásra kerülő film hatására remélhetően sokan előveszik majd az Evangéliumot. A nacionalista és álkeresztény tévtanokkal szemben belőle olvasható ki a leghitelesebb cáfolat. Jézusnak nem a zsidó néppel és nem a zsidó vallással volt a baja, hanem azzal az eltorzult farizeus magatartással, amely az írott törvényt az élet valósága fölé helyezte. S amely szerint léteznek "jó farizeusok" (mai szóval "jó keresztények", "jó magyarok", "jó polgárok"), akik közelebb állnak Istenhez, mint a bűnösök ("vamosok", "utcanők", "zsidók", "kommunisták", "cigányok", "melegek"). Jézus ezt a farizeus magatartást ostorozta a legkeményebben, ezt a magabiztos és másokat kirekesztő vallási gögöt váltotta fel a mindenkire kiterjedő, általános szeretettel.

Csak az a pap, teológus és intézményvezető nevezheti magát Jézus követőjének, aki a keresztény egyházi törvények holt betűjénél fontosabbnak tartja az emberek élő fájdalmát, nyomorúságát, igazságkeresését. A mai keresztény egyházakban és intézményekben is léteznek farizeusok, akik úgy képzelik, hogy erkölcsileg ítélkezhetnek embertársaik fölött. Holott ez az Evangélium szerint egyedül az Úr dolga. A filmben megjelenő főpapokból valósággal sugárzik az a meggyőződés, hogy ők a vallás és a nemzet egyedül hivatott vezetői, akiknek erkölcsi kötelességük fellépni a "gyanús" és "tiszttalan" tévelygőkkel szemben. Mel Gibson filmje látványosan bizonyítja, hogy ez az önmagával elégedett és másokat kirekesztő vallási és politikai gög adta kínhalálra Jézust. Ez a gög minden vallásban és minden nemzetben megtalálható. S a tisztességes embereknek elsősorban saját vallásukon és nemzetükön belül kell szembeszállniuk vele, s csak aztán érdemes a mások szálkája és gerendája után kutakodniuk.

A szerző országgyűlési képviselő (MSZP)